

LA ESPAÑA METAFÍSICA

Euskaltzaindia

Iker 16 liburukiaren aurkezpean

Bilbo, 2004-V-14

Ludger Mees,

UPV/EHU-ko

euskara errektoreordea

- a. Euskal Herriko Unibertsitatea ordezkatzeko asmoz egiten dudan nire lehengo ekitaldi ofizial hau hemen, Euskaltzaindiak duen areto nagusi honetan, burutzeko aukera dudalako. Zer esanik ez dago, euskal hizkuntzaren eta euskal kulturaren arloan Euskaltzaindiak bezain bateko garrantzirik duen erakunde askorik ez dagoela. Beraz, ohore berezia da niretzat gaur nire Unibertsitatearen izenean zuekin egon ahal izatea.
- b. Poz berezia ere sentitzen dut ekitaldi honen arrazoa Euskaltzaindia eta Euskal Herriko Unibertsitatearen arteko elkarlanaren fruitu bat delako. Izan ere, aipaturiko bi erakundeok neurri batean amankomuneko interesak baitituzte, eta hori nolabait formalki ere islatzeko eta bion arteko elkarlana bultzatzeko *hitzarmen* bat sinatu zen bere garaian. *Hitzarmen* honen ondorioatariko bat, eta ez nolana hikoia gainera, gaur aurkeztu nahi dugun liburu hau da.
- c. Ez, Pruden Gartzia egindako liburu hau ez da nolana hikoia, eta hori da nire pozaren hirugarren arrazoa. Liburuaren 614 orrialde guztiak oraindik irakurtzeko denborarik ez badut eduki ere, irakurritako atalak irakurri eta gero, ez dut zalantzarik, benetan iker lan borobila, oparoa eta beharrezkoa dela. Hots, liburu benetan bikain baten aurrean gaudela iruditzen zait.
- d. Hiru arrazoi hauekin, ordea, ez ditut oraindik nire pozaren zergati guztiak aipatu. Laugarren bat ere badago eta. Zuetariko batzuk dakizueenez, Euskara errektoreordea izateaz gain, historialaria ere banaiz, Prudenek bere liburuan lantzen duen gai berbera beste testuinguru batzuetan eta beste ikuspegi batzuetatik landu duen historialaria, hain zuzen ere. Hori dela eta, liburu honekiko atxikimendu berezia sentitzen dut. Hori horrela izanik, eta nire baitan dagoen historialariaren arima isilaraztea lortzen ez dudanez, barkatuko didazue liburuaren edukiari buruzko hiru komentario egiten badituzte:
 1. Bere liburuaren bitartez, Pruden Gartzia historialari eta gizarte zientzialarien artean pil-pilean dagoen eztabaida zabal bezain polemiko batean sartu da: horren gutxi ezagutzen dugun nazionalismo espainiarrari buruzko eztabaidan, hain zuzen. Argi eta garbi erakusten du Menéndez Pidal naziona-

lismo honen aitzindari nagusienetariko bat izan zela. Pidalentzat, Estatu espainiarrean nazio bakarra dago eta nazio horri hizkuntza bakarra dagokio: Espainiarra, –horrela deitzen dio–, eta ez ordea gaztelania. Kontzeptu horren barruan, ez dago lekurik beste nazio batzuentzat, ezta beste hizkuntza batzuentzat ere. Espainia da «la idea moderna de la nación» eta bere hizkuntza da nagusia eta menperatzailea. Ikuskera guztiz darwinista batean oinarriturik, Pidalentzat euskara eta katalana «restos de lengua prerromana», edo «hablas», «patois» besterik ez dira eta normala da fenomeno anakroniko horiek denborarekin desagertzea. Elebitasuna, katalana eta euskarari buruzko atalak oso adierazgarriak dira, eta, gaineratuko nuke, benetan beldurgarriak. Beldurgarriak, baita ere, ez nagoelako batere ziur, atal horietan aztertzen diren ideiak gaur egun Estatuan eta baita gure artean ere erabat gaudituta eta ahaztuta ote dauden.

2. Horrek eramaten nau bigarren komentario batera: Menéndez Pidalen ideia hauen aurrean, eta kontuan harturik liburuaren egileak normalean hizkuntza anakroniko horietako batean idazten eta hitz egiten duela, aukera handiak zeuden liburu zientifikoa panfleto militante eta borrokalari bihurtzea. Zorionez, Pruden Gartzia ez da erori tentazio horretan, ez baitu erabiltzen tamalez gure artean horrenbeste arrakasta izaten duen txuri-beltzezko eske-ma. Izan ere, ongi garatutako kritikak formulatzeaz gain, Gartzia ez baitu inongo arazorik, beste zenbait arlotan Pidalek egindako ekarpenak goraitzeko («valor como originales e imaginativas contribuciones al desarrollo de la cultura europea», 547.or).
3. Hirugarren eta azken komentario bat: Liburu hau eginda dago eta ongi eginda ere. Halere, orain bigarren bati ekin beharko lioke Prudenek. Pidalen lanak eta pentsamendua zehatz-mehatz aztertu eta gero, beste zenbait galdera gelditzen dira erantzuteko: Gizarte eta politika mailan, noren ahotsa izan zen Menéndez Pidal? Eztabaida publikoak gustukoak ez izan arren, zenbateraino lortu ote zuen eremu akademikotik ateratzea eta arlo politikoan sartzea? Frankistekin izandako gorabeherak han daude eta, hori kontuan hartuta, erantzunak edozein sinplekeriatik ihes egin beharko luke. Beraz, Pruden, ez hartu atsedetik ereinotz edo laurelen gainean eta ekin iezazioz bigarren liburu honi. Lehena bezain bikaina aterako balitzaizu eta gainera, bigarren hori Menéndez Pidalek horrenbeste gutxiesten zuen «hizkuntza hondakin aurre erromatar» honetan idatziko bazenu, ziur nago, bigarren liburu hori argitaratzeko berriro ere Euskal Herriko Unibertsitatearen laguntza izango duzula.